

DEMİR

Toprakta Demir

Yer kabuğunda diğer besin maddelerinden fazla olarak
ağırlıkça % 5 kadar ve hemen her toprakta bulunur

Doğada çok bulunmasına ve Bitkilerin Fe ihtiyacının az olmasına rağmen
çözünürlüğün ve alınabilirliğin az olması nedeniyle bitkilerde
Fe noksanlığı görülür

Toprakta Σ Fe miktarı $\gg$ Çözünebilir Fe miktarı (Fe^{+3} , $Fe(OH)^{2+}$, $FeOH^{+2}$ ve Fe^{+2})

- **Havalanma $\uparrow$ ve pH $\uparrow$ Çözünebilir Fe $\downarrow$ (1000 kat !!!)**
- **pH 6.5-8 arasında çözünürlük MİN**
- **Asit topraklarda çözünebilir Fe $\gg$ Alkali (Kireçli) topraklar**

Ana materyale bağlı olarak toprakların toplam Fe içeriği % 0.02-10 arasında değişir

Toprakta Fe;

• oksitler (Fe^{+3} ve Fe^{+2} hematit (Fe_2O_3 **kırmızı**), ilmenit ($FeTiO_3$), gotit (**sarı**) ve magnetit (Fe_3O_4)) • hidroksitler • silikat mineralleri • amorf oksitler • adsorbe Fe • organik madde ile kompleks halde ve • toprak çözeltisinde bulunur

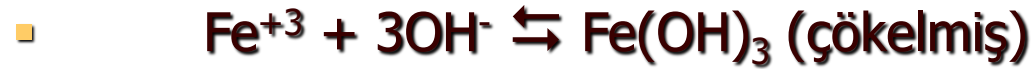
Fe içeren primer mineraller;

- **olivin, ojit, hornblend ve biotit gibi ferromagnezyumlu mineraller, biotit mikalar**

Sedimenter kayalardaki primer Fe formları ise Fe oksitler ve siderit (FeCO_3)' tir

Demir, topraktaki sekonder oluşumlu minerallerin ve killerin yapısında bulunur

- **Çözünürlük $\text{Fe}(\text{OH})_3$ çözünürlüğüne bağlıdır**

Havalanmayan topraklarda;

Toprak profili boyunca Fe^{+2} miktarı artar

Havalanan topraklarda durum tersine döner

Bu topraklarda Fe' in çözünürlüğünü aşağıdaki faktörler kontrol eder;

- ferrihidrit ($5\text{Fe}_2\text{O}_3$) ve amorf ferrik hidroksit ($\text{Fe}(\text{OH})_3$) gibi Fe (III) oksitler ile
- toprak organik maddesinden Fe-kleytlerin oluşumu ve mikrobiyel siderefor üretimi

Fe' in kleyt oluşturabilmesi önemli bir özelliktir

- alt toprak katlarında tutulur
- toprakta hareketini kolaylaştırır ve
- bitkilerin Fe beslenmesini düzenler

Bitkide Demir

Demir alımı ve taşınması

Bitkilere Fe^{+2} , Fe^{+3} ve Fe-kleytler şeklinde uygulanabilir

Alınmadan önce indirgenmelidir

Köklerin Fe^{+3} ' ü Fe^{+2} ' ye indirgeme gücü Fe alımını etkiler (STRATEJİ I ve STRATEJİ II)

Fe(III)' e göre Fe(II) alımı daha fazladır

Alınma açısından Fe-KLEYTler ile İNORG-Fe arasında da farklılık olmaktadır

Fe alımı AKTİF şekilde olmaktadır

Fe alımına ve kleytleri bozmaya mikroelement katyonları (Mn, Cu, Ca, Mg ve Zn) antagonistik etki yapmaktadır

- **►►yüksek pH, yüksek P ve Ca konsantrasyonu da Fe alımını engeller (ÇÖKELME!!!)**
- **►►toprakta ve bitkide çökeltme (iletim demetleri tıkanması ↔ fizyolojik inaktivasyon)**
- **►►Rizosfer pH' sına etkileri sonucu N formları ve K' da Fe beslenmesini etkiler**

Fe' in bitkide taşınımı **düşük** ancak Ca' a oranla **daha iyidir**

△ bitkiler gelişmeleri süresince sürekli Fe almak zorundadırlar.

Demir bitki bünyesinde **Fe-sitrat** olarak taşınır

★ **kleyt ajanı olan** malik ve sitrik asit gibi alifatik hidroksi asitler, fenoller, tioller, polisakkaritler ve aminoasitlerle **kleyt oluşturarak ta taşınır**

Bitkide toplam Fe' in % 10-20' si **fizyolojik aktif** olduğundan Fe beslenme durumunu;

-toplam Fe kapsamı **yansıtma**

-fizyolojik aktif veya aktif Fe (Fe^{+2}) (*1N HCl veya 1-10 O-phenantrolin*) **yansıtır**

Bitkiler pH' ya bağımlı olan Fe beslenmelerini artırmak üzere;

- ▶ H^+ iyonları,
- ▶ indirgen maddeler ve
- ▶ farklı amino asitleri de içeren kleyt ajanları (fitosiderofor) salgırlar

Salgılama olayı **ritmiktir** ve bu açıdan bitkiler arasında **farklılıklar vardır**

Fe noksanlığında,

*çiftçenekliler ile tekçenekliler (tahıllar hariç) **STRATEJİ I**

-rizodermal transfer hücreleri olarak bilinen fazla sayıda kök tüyü veya kılcal kök oluşturarak ve H^+ iyonları, fenolik bileşikler ve organik asitler salgılayarak

*Tahıllar **STRATEJİ II**

-Protein oluşturmayan aminoasitler salgırlar

Bu mekanizmalar;

Fe beslenmesi yanında Zn, Cu, Mn, Ni, Co, Pb ve hatta Al beslenmesini da artırır

Toksisite Multi-element stresi

Fe-kleytler ya da **yeterli Fe ile beslenme** bu mekanizmaların **oluşumunu engeller**

🔒 Mikroelement noksanlığı

Redoks sistemlerinin Fe içeren bileşenleri

Heme proteinleri: SİTOKROMLAR, KATALAZLAR, PEROKSİDAZLAR

Demir-kükürtlü proteinler:

① Ferrodoksinler ;

- nitrat, sülfid ve N_2 indirgenmesi ve GOGAT gibi metabolik işlevlere elektron aktaran önemli bir proteindir

② Süperoksit dismutaz enziminin (SOD) izoenzimi olan FeSOD' lar

- $O_2^{\cdot-}$ radikallerini H_2O_2 ' e dönüştürerek $O_2^{\cdot-}$ radikallerinin toksisitesini giderir ve metal bileşen olarak Cu, Zn, Mn veya Fe içerir

③ Akonitaz (Fe eksikliğinde aktivitesi azalır)

- trikarboksilik asit (TCA) döngüsünde sitratların izositratlara izomerizasyonunu katalizler (TCA → organik asitlerden → SİTRİK ve MALİK ASİT oluşur)

NOKSANLIK;

Kireçli topraklarda va baklagillerde yaygındır

Şiddetli değilse;

- en genç yapraklar sarımsı-yeşil renk alır
- damarlar arası limon sarısı veya turuncu renge bürünür
- tüm damarlar yeşil rengini korur (**Ağ** görünüm, **KLOROZ**)
- yaprak genç ise kloroz şiddetli olur

Şiddetli ve sürekli ise;

- damarlarda sararabilir (homojen kloroz)
- açılmamış yapraklar sarı veya tamamen beyaz renkli olur
- yalnızca yaprak kenarlarındaki damarlar yeşil kalabilir
- yapraklar uzun süre canlı kalabilir

Kloroz şiddetine bağlı olarak;

- yaprak alanı küçülür
- meyve tutumu azalır ve renklenme bozulur
- meyveler küçük, sert ve az sulu olur
- kuru madde oranı azalır, kül ve küldeki Ca, K, P ve Mg artar

TEDAVİ;

Kısa süreli çözümler;

- Toprağa veya yapağa Fe (inorganik/kleyt)
- Toprağı asitleştirici materyal (elementel S, H₂SO₄ çözeltisi, K' lu gübreler)

Demir noksanlığının köklere etkisi

Demir noksanlığında;

- yapraklarda kloroplast oluşum gerilerken
- köklerde morfolojik ve fizyolojik değişiklikler olur

Strateji I' lerde;

- kök uzaması azalır, kök uçları kalınlaşır ve kök tüyü oluşumu artar
- proton salgılanması, köklerin indirgeme kapasitesi ve fenolik bileşiklerin salgılanması artar (**RİTMİK** olarak)
  - gövde büyüme oranı ile klorofil kapsamı değişmeden kalır

Strateji II' lerde ise;

- Fe(III) ile kleyt oluşturabilen **fitosiderofor (PS)** salgılanır

- Topraklara OM ilavesi Fe-kleytlerin oluşmasını ve Fe alımını artırır
- Humik, organik ve fenolik asitler ile sidereforlar da Fe(III) kleytleyen bileşiklerdir
- Mikroorganizmalar siderefor üretirler
  - Hidroksimat, catecholate, rizoferrin
  - **Sideroforlar rizosferde daha fazladır**
- Alkali topraklarda (sodik, pH > 8.5), OM dispersiyonu sonucu **HUMAT**lar oluşur

Kireçten kaynaklanan kloroz

CaCO₃ kapsamı > % 20 olan topraklarda yetişen bitkilerde görülen en yaygın beslenme bozukluğu "Kireçten kaynaklanan kloroz" olarak adlandırılan Fe noksanlığıdır

elma, seftali, turunçgiller, asma, yerbıstığı,

soya fasulyesi, sorgum ve yayla çeltikleri

Kompaksiyon, Fazla nem, Az havalanma, Düşük sıcaklık → → Şiddetlendirir

CaCO₃ + CO₂ (kök, OM, Morg) → Ca(HCO₃)₂ → Ca + 2HCO₃

Strateji II bitkilerde HCO₃ önemi < Strateji I bitkilerde HCO₃ önemi

Yüksek HCO₃⁻ konsantrasyonu;

- ☑ kök büyümesini
- ☑ kök solunumunu
- ☑ kök basıncı aracılığıyla ksileme sıvı aktarımını
- ☑ stokininlerin tepe ve sürgünlere taşınım oranını engeller
- ☑ Fe noksanlığı oluşmadan uzun bir süre önce gövde gelişimini engeller

Demir Fazlalığı

Demir toksikliği (bronzlasma) anaerobik koşullarda yaygın görülür

Kurak koşullarda Fe toksikliğine serbest radikaller yol açar

Kritik toksiklik düzeyi 500 mg kg⁻¹

Fe toksikliğinde polifenol oksidaz aktivitesinin artması polifenollerin oksitlenmesi BRONZLAŞMAYA sebep olur

K uygulaması;

■ Fe⁺² alımını ↓ ∞ köklerin oksidasyon potansiyelini ↑

Fazla Fe, oksijen radikalleri oluşumunu artırır

Iron deficiency in beans causes yellowing between veins on older leaves, overall yellowing in young ones.

CONTROL FERROUS SULFATE

IRON DEFICIENT ROSE
Photo courtesy of Ray Weil University of Maryland

IRON DEFICIENT AZALEA
Photo courtesy of Ray Weil University of Maryland

+Fe -Fe

← Fe etkin hibrit

Fe etkin olmayan hibrit

